

Kentällä tapahtuva testaus ja näytteenotto

**- prosessiteollisuuden ja
voimalaitosten päästömittaukset**

Merja Tolvanen
Savonia-ammattikorkeakoulu

- Painotus: päästömittausten yhtäläisyydet/ erot muista ympäristöalan näytteenotosta?
- Oma tausta
  - VTT:llä päästömittauksia v. 86-98
  - FINAKsen tekninen arvioija v. 97-
  - Väitöskirja voimalaitosten raskasmetallitaseista v. 2004
  - nykyisin yliopettaja (ympäristöteknologia)

Päästömittaukset

- tehdään lähinnä
  - viranomaisten määräämien lupavelvoitteiden täyttämisen takia
  - prosessissa tehtyjen muutosten vaikutusten selvittämiseksi
  - kiinteästi asennettujen mittalaitteiden kalibroimiseksi
- menetelmät pääosin EN (ISO) ja SFS standardien mukaisia

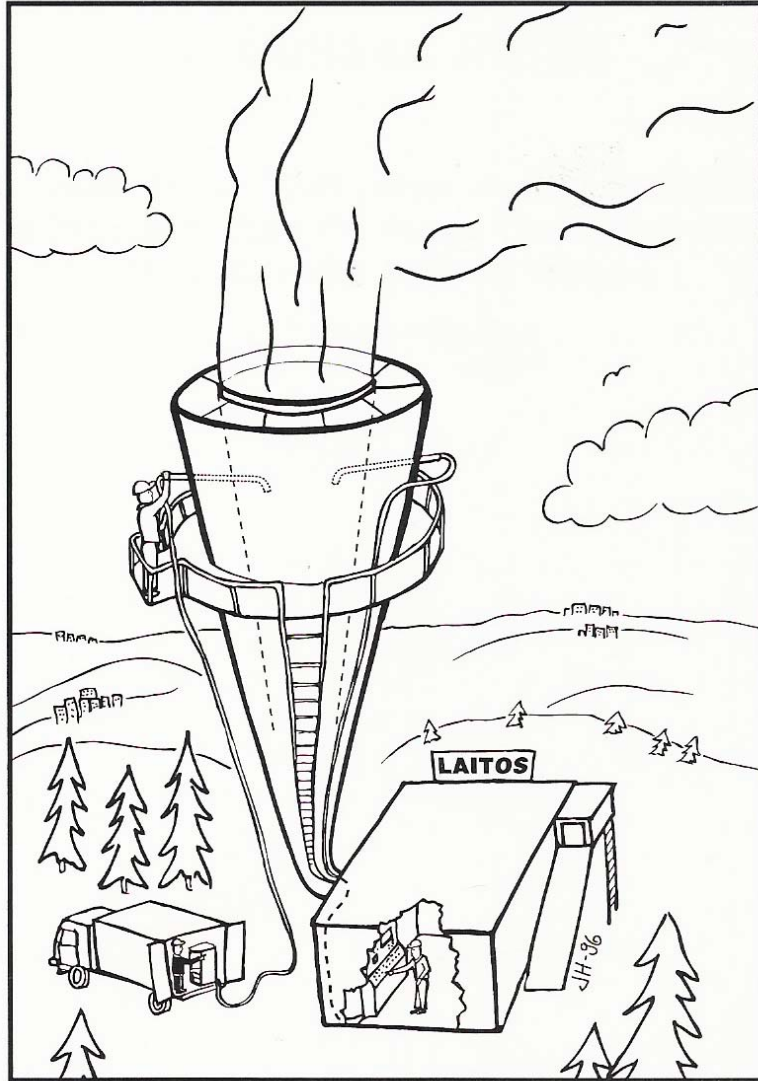

Akkreditoitut testauslaboratoriot Suomessa

- akkreditoituja päästömittauslaboratorioita on yhteensä 13 (pätevyysalueissa 3-15 menetelmää)
- Jatkuvatoimisesti: O₂, CO₂, CO, NO_x, SO₂, hiilivedyt, TRS
- näytteenotto kentällä, analyysi laboratoriossa: hiukkaspitoisuus, HCl, HF, raskasmetallit, dioksiinit, furaanit

”Yksin/parina mittaamassa
tuntematonta pitoisuutta
tuntemattomissa
olosuhteissa
kaukana kotoa”

Valmistautuminen

- uusi kohde: ennakkokäynti

- prosessin tuntemus (&mitattavat komponentit)
  - näytteenoton ajankohta
  - näytteenottojakson pituus
  - näytteiden lukumäärä
- mittauspaikan valinta
  - kanavan rakenteet
  - näytekaasun olosuhteet
  - ympäristöolosuhteet
- mittalaitteiden, oheislaitteiden ja varusteiden valinta

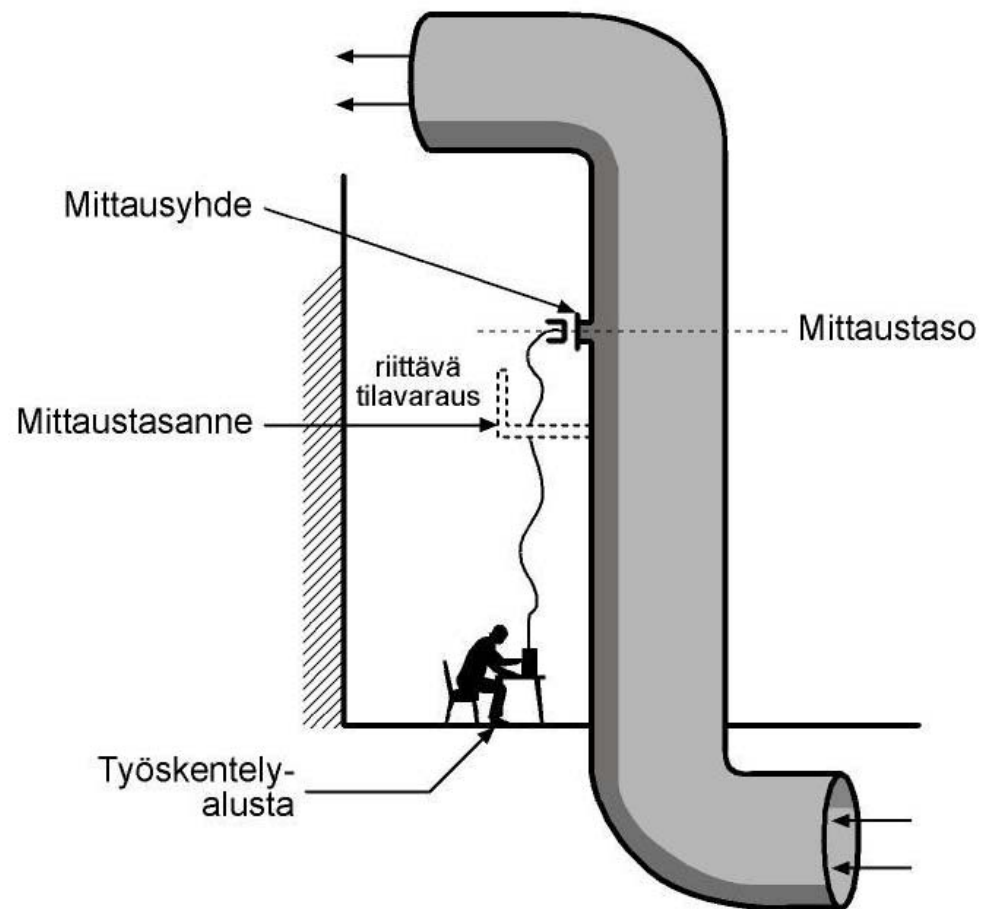

Näytteenottopaikka - mittauspaikka

- mittauspaikka valitaan standardin perusteella huomioiden virtausprofiiliin vaikuttavat häiriötekijät (EI aina mahdollista)
- vaatii vankkaa ammattitaitoa valita edustava mittauspaikka (voi olla esim. 35 m korkeudella piipussa tai hallissa vaakakanava)
- kanavan halkaisija esim. 1 m tai 3 m

Kuva: Päästömittausten käsikirja osa 1

Näytteenottoajankohta, näytteenottojakson pituus

- polttoaineen/raaka-aineen koostumuksen vaihtelut, tehon/tuotannon vaihtelut, muut prosessissa tapahtuvat vaihtelut
- yhteistyössä prosessista vastaavan kanssa (muutoksen viive mittauspaikalle)
- menetelmän määritystarkkuus
- näytteenottojakso 0,5 - 6 h

Näytteiden lukumäärä

- kertaluonteisilla näytteenottomenetelmillä (hiukkaset, raskasmetallit, dioksiinit, furaanit...) toistoja
- ns. kenttänollanäytteitä (asennus kanavaan asti, ei näytteenottoa)
- laboratorionollanäytteitä (samasta suodatin/kemikaalierästä, ei tuoda kentälle lainkaan)
- kustannukset ?

Näytematriisi

- todellinen/oikea arvo ei tiedossa, kaasumäärä voidaan tarkistaa esim. palamisyhtälöstä, rikkidioksidipäästö rikkihappoon kautta
- kalibrointi ilman samaa matriisia; lisäysmenetelmä ei käytännössä onnistu

Pätevyydet

- ei henkilösertifiointia (vrt. useat muut ympäristöalan näyttöammat)
- henkilöpätevydet menetelmittäin eri päästökohderyhmille (energialaitokset polttoaineryhmittäin, prosessiteollisuus aloittain, dieselmoottorit/voimalat, ajoneuvopäästöt jne...)

Tulokset

- pitoisuudet kaasukomponenteille
analysointorilta: ppm ja %
- lasketaan yksiköihin mg/m^3 , $\mu\text{g}/\text{m}^3$ ja
 ng/m^3 (NTP, redusointi tietty O_2)
- lasketaan päästöksi kertomalla
kaasumäärällä: g/h , mg/h , $\mu\text{g}/\text{h}$
- Lasketaan ominaispäästökertoimeksi,
jolloin tulos useamman mitatun/määritetyn
tekijän tulo: mg/MJ tai $\text{mg}/\text{tuotetonni}$

Esimerkkituloksia

	Kivihiilivoimalaitoksen piippu		Sellutehtaan haju- kaasujen poltto	
SO ₂	99 ppm	290 mg/m ³	8 ppm	23 mg/m ³
NO	150 ppm	200 mg/m ³	400 ppm	530 mg/m ³
CO	1400 ppm		100 ppm	
CO ₂	12,5 %		4,7 %	
O ₂	6,5 %		11,9 %	
hiukkaset		1 mg/m ³		1 mg/m ³

Lähde: VTT Tiedotteita 1799

Epävarmuudet (%)

	Kivihiili- voimalaitoksen piippu	Sellutehtaan haju-kaasujen poltto
SO ₂	5	24
NO	10	6
CO	4	5
CO ₂	4	9
O ₂	3	3
hiukkaset	48	50

Lähde: VTT Tiedotteita 1799

Mittaustuloksen epävarmuus

tekijöitä

- analysaattori (toistettavuus, lineaarisuus, ryömintä, kohina, likaantuminen, häiritsevät komponentit, kalibrointikaasujen tarkkuus, ympäristöolosuhteet)
- näytteenottolinja
- näytekaasun käsittely (kuivaus)
- suodatin (tyyppi ja materiaali) ja sen käsittely
- näytteenoton isokineettisyys
- mittaaja

Laadunvarmistuskeinoja laboratoriossa

- laitteiden kalibrointi ja ylläpito
  - analysaattoreiden lineaarisuus, häiritsevien komponenttien vaikutus
  - näytekäasun kuivaimen toimivuus
  - laimennussondin toimivuus
  - lämmitetyn näytteenottolinjan kalibrointi ja puhtaus
  - vaa'at, kaasun tilan määrittäslaitteet (termoelementit, Pitot-putket,...) jne.

Laadunvarmistuskeinoja kentällä

- näytelinjojen tiiveystestit
- analysaattoreiden kalibrointi kentällä ennen näytteenottoa ja tarkistus näytteenottojakson jälkeen
- laitteiden toimivuuden seuranta
- kaasumäärän seuranta kanavassa
- happipitoisuuden seuranta näytelinjan päästä jne.

Vertailumittaukset välttämättömiä

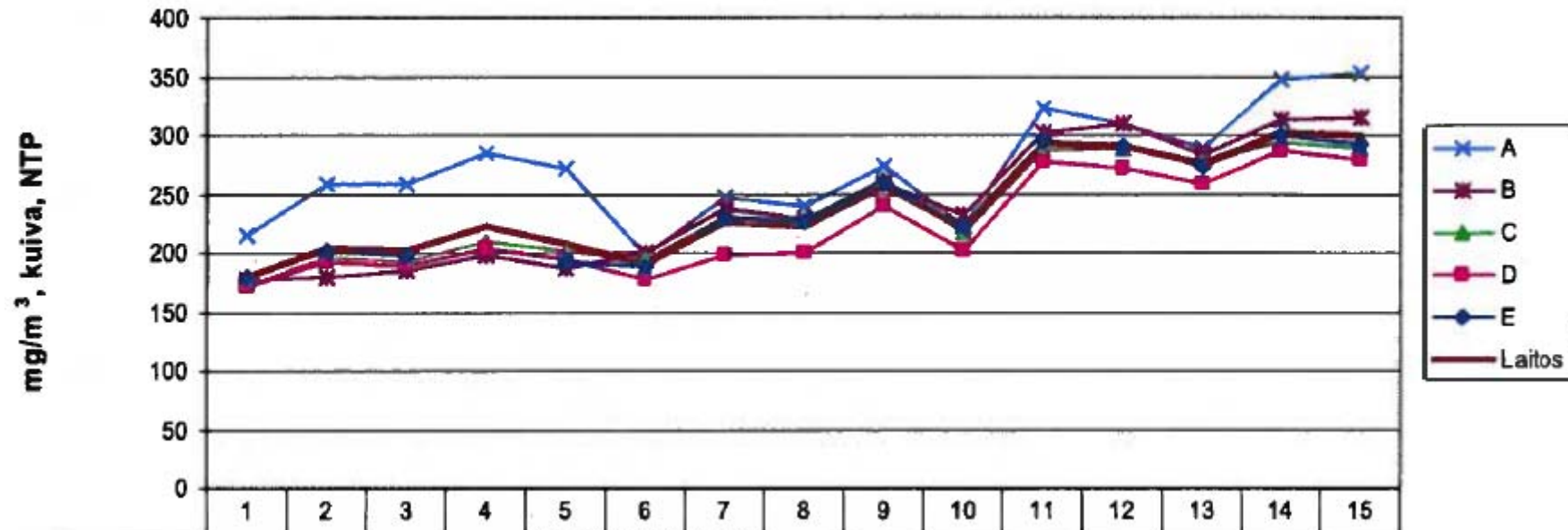
- lähetetään laitteet ottamaan näytettä samasta kammioista
→ ei riittävä, laite on vain yksi tekijä
- tuntemattoman kaasupullon kierrätys
→ laite/menetelmä + mittaaja ilman todellista näytematriisia
- mittausryhmät mittaavat samasta kanavasta
→ tulosten vertailu haasteellista, kun oikea arvo ei tiedossa ja pitoisuudet vaihtelevat samallakin mittaustasolla

NO_x-pitoisuus voimalaitoksen piipussa

(polttoaine: kuori+turve),
5 mittausryhmää + laitoksen omat laitteet

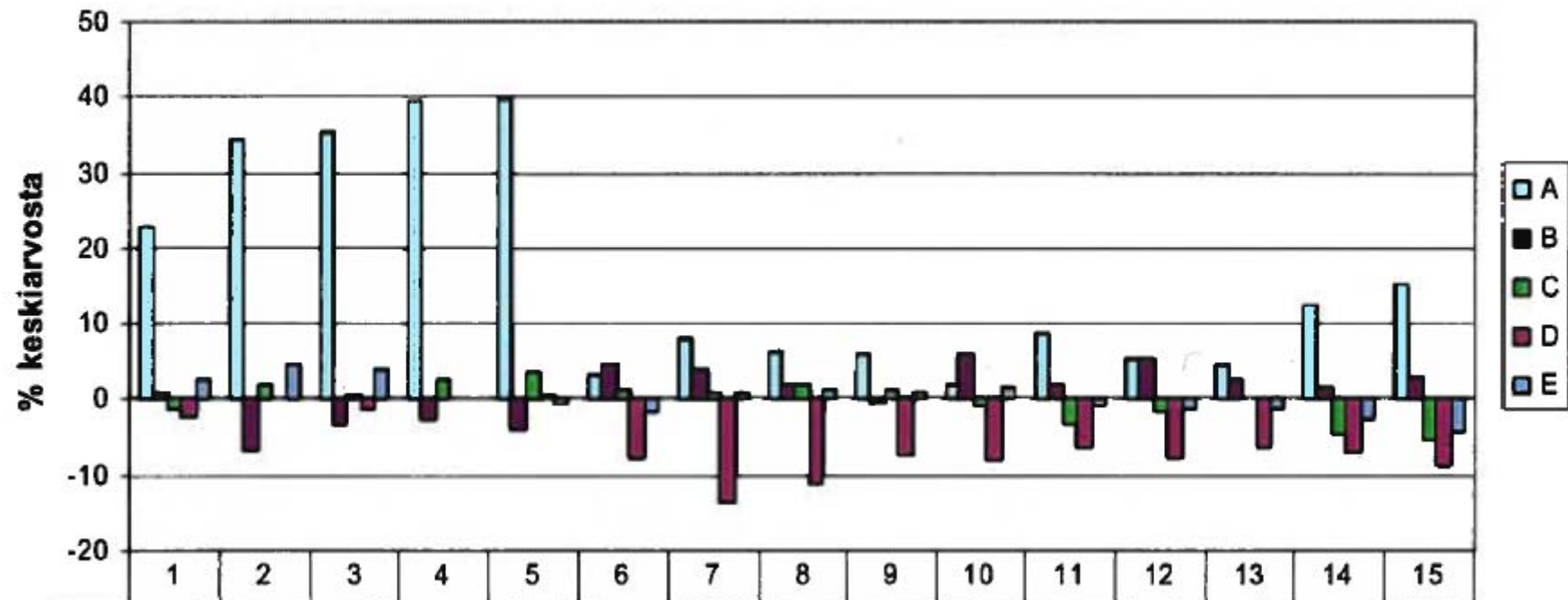

Lähde: VTT, 2007

NOx-pitoisuuksien erot keskiarvosta laskettuna

Lähde: VTT, 2007

Yhteenvedoa

- Mitä mitataan? – komponentti, ajallinen vaihtelu
- Mistä mitataan? – paikka, edustavuus
- Miten mitataan? – menetelmä, näytteenoton kesto
- Millä laitteilla? – alhaiset pitoisuudet haastavia verrattuna aiempiin korkeampiin pitoisuuksiin
- Kuka mittaa? – koulutus ja kokemus

Kirjallisuutta

sähköisesti luettavissa

- www.isy.fi Päästömittausten käsikirja osat 1-3 (päivitetty 2007)
- www.vtt.fi esim.
VTT Research Notes 1951 (1999), Tiedotteita 1799 (1996), Publications 524 (2004) ja tutkimusraportti VTTR0853006 (2006)
- www.finass.fi Finas S51/2000, liite 5

